snaybiarn och gutn. *snoy* 'snö' se A. Noreen, *Altschwedische Grammatik* § 69:7, A. Kock, *Svensk ljudhistoria* 2, s. 252 f., 270, O. v. Friesen, *Till den nordiska språkhistorien* 1 (1901), s. 26, 42 f., 2 (1906), s. 27 f.

Om namnet *Andsvarr* se U 276.

ihar skall givetvis återge den diftongerade formen *hiar*, se U 225—226 (s. 365 f.). Bruket av **r** i **likr** i stället för ʀ är naturligtvis ett ungt drag; jfr U 184.

Att U 559 är ristad av Öpir framgår klart av en jämförelse med den signerade U 541, från den närbelägna Husby-Lyhundra kyrka. Jämför också U 544 från samma plats.

U 559 har ursprungligen varit rest på Malsta kyrkogård. Runstenen måste hänföras till en mycket sen period i Öpirs produktion, ty den torde av flera skäl knappast kunna vara äldre än början av 1100-talet. O. v. Friesen tager Malsta-stenen som bevis för, att Öpir var verksam som runristare ännu vid den tid, »då den kristna kyrkan blifvit i hufvudsak organiserad inom det gamla Svetjud». Detta framgår klart av inskriftens stilisering, som förutsätter de medeltida gravstenarnas *hic iacet*... Liknande formuleringar förekomma på ett par unga runstenar, t. ex. **iaʀ · likr · huskarl** (U 184), **iar likr ᚿ sirifr** ... (U 541).

Dylika inskrifter anser v. Friesen bära vittne om att de bygder, i vilka sådana stenar ha rests, redan ha »fått sin kyrka på den plats, där hon än i dag står, och att folket redan begynt att begrafva sina döda i den vigda jorden på kyrkogården. Den urgamla seden att lägga den döde till ro på ättebacken vid den gård, där han lefvat och verkat, att öfver hans ben eller hans aska uppkasta en hög, resa bautastenar och stång, den seden, hvilken ännu vid 1000-talets midt blomstrar och gång efter annan t. o. m. nämnes å stenarna, dör nu ut. Visserligen äga vi vårdar som efter gammal häfd rests vid den aflidnes hem, trots det hans lik 'begrafts i kyrkogård', men det är klart, att det för det stora flertalet blef allt för kostsamt att resa vårdar både vid hemmet och vid kyrkan. Kristendomen segrade och med den den kristna seden: vården sattes på grafven. De efterlefvandes intresse för runstenarna måste härigenom minskas. Det blir allt sällsyntare att sådana resas, och redan omkring 1100 torde seden vara, om icke död, åtminstone stadd i starkt aftagande. Härtill torde också den omständigheten ha medverkat, att det allmänna välstånd, som handeln och vikingafärderna så mäktigt bidragit att skapa, nu synes hastigt att minskas: helt naturligt, då vägarna så åt öster som åt väster spärras eller åtminstone bli osäkra och svårframkomliga... Uppsvensken har blifvit fattig, och konsten dör bort — icke blott runmästarnas, utan också klensmedernas och snidarnas».

560. Malsta kyrka.

Pl. 124.

Litteratur: B 253, L 614, D 2:261. J. Peringskiöld, Monumenta 3, bl. 66; Kyrkoinventarium 1829 (ATA); R. Dybeck, Runa (fol.) h. 4 (1871), s. 59; UFT h. 2 (1872), s. 43; E. Brate, Antekningar 1915 (ATA), Svenska runristare 1925), s. 109; Handlingar i ATA 1926, 1936 och 1942.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta och B 253); Dybeck a. a., Brate, foto 1915 (ATA); G. Lovén, teckning 1925 (ATA).

Runstenen, av vilken endast nedre högra delen är bevarad, står rest inne i vapenhuset, mot dess norra vägg, t. v. om ingången till kyrkan.

Peringskiöld anger stenens plats vara »Malstad kyrkia» (*Bautil*: »Malsta Kyrka»; L 614: »I kyrkan»). Enligt kyrkoinventarium (1829) låg »vid utgångsdörren af Wapenhuset ... en sönderslagen Runsten med orden: Aulf auk Adulfr litu ...» Runstenen, som var i fyra delar, hopsattes 1942 genom Riksantikvarieämbetets försorg.

Ristningsytan är påfallande jämn. Möjligt är att stenen någon tid har legat som trappsten och därigenom slitits.

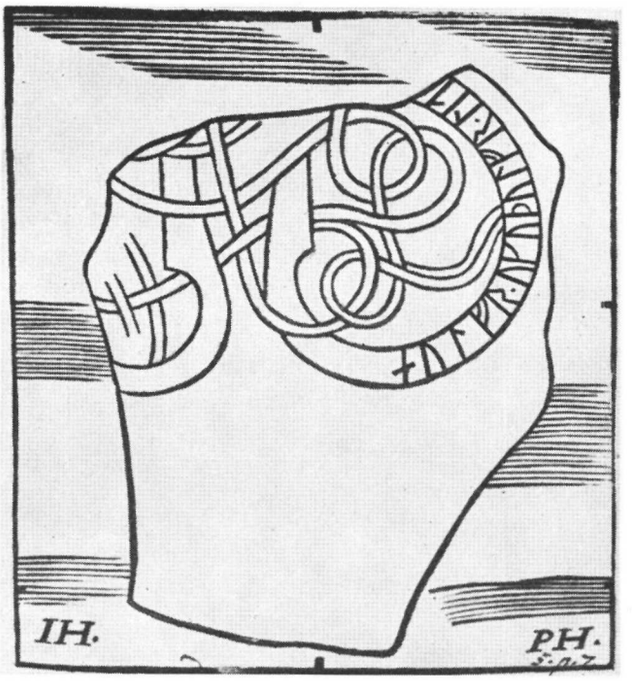

Fig. 294. U 560. Malsta kyrka. Efter B 253.

Ljusröd sandsten. Höjd 1,02 m., bredd 0,82 m.
Inskrift:

hulfr · uk · uþulfr · lit ...
5 10 15

Ulfʀ ok Auðulfʀ let[u] ...

»Ulv och Ödulv läto ...»

Till läsningen: Inskriften börjar utan sk, 1 **h** är lätt skadat upptill genom en spricka; runan är dock säker. I 9 **þ** utgår bst från huvudstavens topp. I 12 **f** är den övre bst mycket svag. Av runan 16 **t** återstår endast den vänstra bst. — Hadorph: 1 **a**, sk saknas efter 7 **k**. — Dybeck: 16 **t** saknas.

Inskriftens fem första runor, **hulfr**, uppfattas av Brate (*Svenska runristare*, s. 109) som ett mansnamn »Holf», vilket knappast kan vara riktigt. Med all sannolikhet har ristaren helt enkelt åsyftat namnet *Ulfʀ*. Tillägget av uddljudande **h** är i dessa trakter på intet sätt överraskande i en runinskrift. På samma sätt bör säkerligen skrivningen **hulfr** på U 252 och på U 501 uppfattas. Dessa tre stenar, U 560, U 252 och U 501, äro med stor sannolikhet ristade av Öpir, i vilkens ristningar ofta **h** tillsättes. Det bör slutligen också beaktas, att det andra namnet i inskriften, **uþulfr**, är en sammansättning med *-ulfʀ* som efterled. I båda namnen använder ristaren **r** i stället för **ʀ**.

Det senare namnet 8—13 **uþulfr**, anse Liljegren, Säve (i *UFT*) och Dybeck (D 2:261) vara namnet *Guðulfʀ*, i vilket ristaren skulle ha utelämnat den första runan. De torde ha menat, att 7 **k** skall läsas två gånger. Så har emellertid säkerligen icke varit denne ristares avsikt. Runföljden **uþulfr** återger i stället det välkända mansnamnet *Auðulfʀ*, vilket några gånger finnes belagt i runinskrifter, se U 546. Namnet har under medeltiden varit ganska vanligt både i Sverige och i Norge.